

طراحی و ساخت مقیاس معیارهای انتخاب همسر: قبل و بعد ازدواج

عباس علی هراتیان^۱، مریم‌سادات موسوی^۲، هادی ارشادحسینی^۳، امین جاننزرگی^۴

چکیده

یکی از چالش‌های مشاوران پیش از ازدواج و زوج‌درمانگران، بررسی معیارهای انتخاب همسر و تحول آن در طی دوره زناشویی است. این پژوهش با هدف طراحی، ساخت و بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی مقیاس افتراقی معیارهای انتخاب همسر - قبل و بعد ازدواج - انجام شده است. بدین منظور، نسخه اولیه مقیاس به کمک پژوهش‌های اسلامی و روان‌شناختی همسو تدوین شد و به‌مرور با تکمیل مطالعات منابع اسلامی و بازخورد مراجعان در جلسات مشاوره پیش از ازدواج و زوج‌درمانی، فرم نهایی مقیاس به‌دست آمد. این فرم همراه با پرسش‌نامه اولویت‌بخشی ملاک‌های همسرگزینی و فرم کوتاه رضامندی زناشویی انریچ در میان ۴۹۱ نفر از دانشجویان دانشگاه‌های قم، اصفهان و نجف‌آباد و طلاب قم اجرا شد. یافته‌ها، روایی و اعتبار مناسب این مقیاس ۵۵ گویه‌ای، ۱۳ عاملی (شخصیت، ظرفیت اجتماعی، دین‌داری و خانواده، معیارهای جنسیتی، هیجان مثبت، استحکام خود، اقتصاد، سلامتی و آراستگی، مشخصات فردی، عفت و حیا، موضع‌گیری مشابه، جذابیت ظاهری، و فرزند و فرزندپروری) و ۴ بخشی (اهمیت معیار هنگام ازدواج، ارزیابی از همسر هنگام ازدواج، اهمیت اکنون معیار و ارزیابی اکنون از همسر) را مورد تأیید قرار داد. استفاده از این مقیاس، می‌تواند راهگشای ارزیابی‌های حیطة مشاوره پیش از ازدواج و زوج‌درمانگری باشد.

واژه‌های کلیدی: مقیاس انتخاب همسر، ازدواج، انتخاب همسر، ملاک، معیار.

۱. دانشجوی دکتری روان‌شناسی، گروه خانواده، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، قم، ایران (a.haratiyan@gmail.com) (نویسنده مسئول).

۲. دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران.

۳. کارشناسی ارشد روان‌شناسی، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، قم، ایران.

۴. دانشجوی کارشناسی ارشد مشاوره، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران.

**Designing and developing a scale for mate selection criteria:
Before and after marriage**

Abbas Ali Haratian¹
Maryam Sadat Mousavi²
Hadi Ershad Hosseini³
Amin Jan Bozorgi⁴

Abstract

One of the challenges for premarital counselors and couples therapists is to study Mate Selection Criteria and its evolution during the marital period. This research was conducted with the aim of designing, developing and examining the psychometric characteristics of Differential Scale of Mate Selection Criteria: before and after marriage (SMSC). For this purpose, the initial version of the scale was compiled with the help of Islamic and psychological researches, and eventually the final form of the scale was obtained through the study of the accumulated Islamic sources and client feedback in premarital counseling sessions. This form was applied along with a questionnaire for prioritizing the criteria for spouse choosing and the shortened version of ENRICH Marital Satisfaction Scale among 491 students of Qom, Isfahan and Najafabad universities and Qom Seminary students. The findings confirmed the reliability and validity of this 55-item, 13-factor (Personality, Social Capacity, Religiosity and Family, Gender Criteria, Positive Emotion, Ego Strength, Economy, Health and Tidiness, Demographic Characteristics, Chastity, Similar Attitude, Appearance, Child and Parenting) and 4-part scale (Importance of the criteria at the marriage moment, Assessment of spouse at the marriage moment, Importance of criteria at the present moment, Assessment of spouse at the present moment). Application of this scale can pave the way for assessments of premarital counseling and couple therapy.

Keywords: scale mate selection, marriage, mate selection, criterion, standard.

-
1. PhD Student in Psychology, Department of Family, Research Institute of Howzah and University, Qom, Iran (a.haratiyan@gmail.com) (Corresponding Author).
 2. PhD Student in Sociology, Islamic Azad University, Science and Research Branch, Tehran, Iran.
 3. M.A. in Psychology, Imam Khomeini Educational and Research Institute, Qom, Iran.
 4. M.A. in Counseling, Islamic Azad University, Science and Research Branch, Tehran, Iran.

مقدمه

انتخاب، ویژگی منحصر به فرد انسان نسبت به سایر موجودات است. بعضی انتخاب‌ها مهم، سرنوشت‌ساز و جبران‌ناپذیرند (پسندیده، ۱۳۹۱). برگزیدن همسر، از جمله این انتخاب‌هاست؛ انتخابی که تحقق یا عدم تحقق هدف ازدواج (آرامش^۱) و سازوکارهای رسیدن به آن هدف (مودت و رحمت^۲) را تعیین می‌کند. نارضایتی زناشویی زمانی شکل می‌گیرد که معیارهای مناسب برای انتخاب همسر وجود نداشته باشد (نیتزل و هاریس^۳، ۲۰۰۸). ولکات^۴ (۱۹۹۹، به نقل از بهشتیان، ۱۳۹۵) یادآور می‌شود که نداشتن معیارهای درست و اهمیت ندادن به خصوصیات و ویژگی‌های همسر، از علل عمده طلاق محسوب می‌شود. ازدواج‌هایی موفق هستند که در آن‌ها معیارهای انتخاب همسر به درستی رعایت شده باشد و طرفین از معیارهای خود، آگاهی و تعریف روشنی داشته باشند (رفاهی، ۱۳۸۷). اما چنانچه ازدواج بر اساس ملاک‌های مادی و ظاهری و شاخص‌های واهی صورت گیرد، در وحدت و انسجام خانواده و تربیت فرزندان و بهداشت روانی آن‌ها مشکل ایجاد می‌کند (رشیدی، ۱۳۹۱، به نقل از عطار، ۱۳۹۶). در اسلام موضوع انتخاب همسر به جد مورد توجه و در قالب دو مسئله بررسی شده است: دقت در انتخاب و معیارهای انتخاب (پسندیده، ۱۳۹۱).

اولویت‌ها و معیارهای همسرگزینی، ادراکاتی در مورد صفات یا ویژگی‌هایی هستند که از یک معشوقه خیالی یا همسر بالقوه، مطالبه می‌شوند و تعداد زیادی از این ادراکات به صورت واضحی با هیجانات در ارتباط هستند (باس^۵، ۲۰۰۷). شکل‌گیری معیارها امری نیست که به طور ناگهانی در فرد به وجود بیاید، بلکه همه آن‌ها نتیجه رشد سلسله فرایندهای شناختی، عقلانی، اجتماعی و روانی در فرد است (عابدی و فرحبخش، ۱۳۸۰). پژوهش‌ها نشان می‌دهد که بین معیارهای همسرگزینی با عملکرد خانواده (رفاهی، ۱۳۸۷)، ثبات ازدواج و پایداری خانواده (گلیکسون^۶، ۲۰۱۰)، رضایت زناشویی و کیفیت زندگی (عطار، ۱۳۹۶)، طلاق (یوسفی و باقریان، ۱۳۹۰) رابطه معناداری وجود دارد.

۱. «وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا» (روم/۳۰/۲۱)

۲. «وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً» (روم/۳۰/۲۱)

3. Nietzel & Harris
4. Wolcott
5. Buss
6. Glicksohn

در جوامع امروزی به نظر می‌رسد که نقش و تأثیر فرد در انتخاب شریک زندگی، نسبت به گذشته افزایش پیدا کرده و همین تغییر، بر معیارها و ملاک‌های انتخاب همسر نیز اثرگذار بوده است. حسینی و همکاران (۱۳۸۶) به این نتیجه رسیدند که وضعیت روانی زوج یا زوجه با ۷۹/۴ درصد در اولویت اول و پس از آن، وضعیت خانوادگی با ۳۴/۶ درصد در اولویت دوم قرار دارد. اولویت‌های بعدی از دیدگاه زوجین در شرف ازدواج، وضعیت اقتصادی و اجتماعی با ۳۰/۶ درصد، وضعیت ظاهری با ۲۹/۲ درصد و وضعیت فرهنگی و مذهبی ۲۷/۵ درصد بوده است. همچنین آن‌ها به این نتیجه رسیدند که افراد در بررسی اولویت‌بندی معیارهای خود در شاخص خانواده، اصالت خانوادگی، نداشتن سابقه اعتیاد، تناسب فرهنگی، نداشتن بیماری جنسی، سلامت جسمی، تناسب مالی، تحصیلات و تعداد اعضای خانواده را مدنظر دارند. در شاخص وضعیت ظاهر نیز به فقدان نقص عضو، تناسب اندام، تناسب سنی، عدم ابتلا به بیماری مزمن، تناسب قد، زیبایی چهره و رنگ پوست توجه می‌کنند. در شاخص وضعیت روانی نیز به صداقت، وفاداری، تفاهم فکری، خوش خلقی، نداشتن اعتیاد، جدیت در زندگی و کار و متانت و آرامش اهمیت می‌دهند. معاشرتی بودن، خوش‌بینی، آشنایی با مهارت‌های خانه‌داری، تناسب تحصیلی، شغل مستقل، ثروتمندی همسر، کارمند بودن همسر، همکار بودن با همسر نیز در شاخص وضعیت اقتصادی و اجتماعی مورد اشاره قرار گرفته است. در شاخص فرهنگی - مذهبی هم به اعتقاد به برابری زن و مرد، تدین و پای‌بندی به واجبات، تقید به پوشش عرفی، میزان مهریه، برگزاری مراسم مفصل ازدواج، میزان جهیزیه و هم‌شهری بودن توجه شده است.

کلدی و غفوریان قالیباف (۱۳۸۷) در بررسی معیارهای همسر مناسب از نظر دانشجویان به این اولویت‌ها دست یافتند: نجابت، اخلاق، مسئولیت‌پذیری، هم‌مذهب بودن، منزلت اجتماعی، هم‌کفو بودن، پیشینه خانوادگی، شناخت قبلی، نوع شغل، تحصیلات، نظر بزرگ‌ترها، شرایط مالی خوب، تفاوت سنی، چادری بودن، وضعیت مالی خانواده، زیبایی، رشته تحصیلی، میزان جهیزیه، داشتن منزل شخصی، هم‌شهری بودن، میزان مهریه، داشتن ماشین شخصی و نظر دوستان. حسین‌خانی و همکاران (۱۳۹۱) در بررسی دیدگاه اسلامی، بر همسان‌مسنری دینی و برخی خصوصیات اخلاقی مانند پاکدامنی تأکید و بر عدم اهمیت ابعاد مادی دیگر همسانی تصریح کردند. نتایج پژوهش فضل‌الهی قمشی و ملکی توانا (۱۳۹۲) نشان داد که سلامت فکری و روانی از اولویت‌دارترین و دیدگاه سیاسی از کم‌اهمیت‌ترین معیارهای انتخاب همسر در بین دانشجویان است و عفت و پاکدامنی،

برخورداری از نجابت خانوادگی و شخصی، داشتن صداقت در زندگی زناشویی، توافق اخلاقی بین زوجین، امنیت و آرامش در زندگی، قابل اعتماد بودن، حس مسئولیت‌پذیری بالا، سلامت جسمانی، تناسب فرهنگی و تحصیلی بین زوج‌ها، به ترتیب از مهم‌ترین معیارهای انتخاب همسر در بین دانشجویان بوده است.

مهرابی‌زاده هنرمند و داودی (۱۳۸۵) ملاک‌های همسرگزینی از نظر دانشجویان دانشگاه شهید چمران اهواز را در سه عامل «شبهت‌ها»، «ویژگی‌های فردی» و «وضعیت اقتصادی - اجتماعی» دسته‌بندی کرده‌اند. در یک تقسیم‌بندی، ملاک‌های انتخاب همسر، به دو دسته فرایندی و محتوایی تقسیم می‌شوند (سامانی^۱، ۲۰۰۵). ملاک‌های محتوایی همسرگزینی، شامل خصوصیات است که فرد به همراه دارد، مانند ویژگی‌های روان‌شناختی فردی و خانوادگی (سن، تحصیلات، شغل، درآمد، سلامت جسمانی، قومیت و مذهب) و ملاک‌های فرایندی، مجموعه کنش‌هایی هستند که موجب سازمان‌دهی نظام خانواده می‌شوند؛ کنش‌هایی از قبیل درک دیدگاه طرف مقابل، مهارت‌های ارتباطی، مهارت‌های حل مسئله، انعطاف‌پذیری و قاطعیت. به نظر می‌رسد در جریان ازدواج، نشانه‌های محتوایی به منزله عامل آغازگر زندگی زناشویی و نشانه‌های فرایندی به منزله نگهدارنده و محافظت‌کننده زندگی زناشویی باید مورد توجه قرار گیرد. یافته‌های عطار (۱۳۹۶) حاکی از این است که ملاک‌های فرایندی توان پیش‌بینی رضایت زناشویی، و ملاک‌های محتوایی توان پیش‌بینی کیفیت زندگی را دارند.

معیارهای موردنظر برای انتخاب همسر با توجه به ارزش‌های فرهنگی هر جامعه درباره ازدواج در طول زمان متفاوت است (جبرائیلی و همکاران، ۱۳۹۲). باس (۱۹۸۹) ضمن پژوهش در زمینه ملاک‌های همسرگزینی در ۳۷ فرهنگ متفاوت که طی چند دهه انجام شد، نشان داد در عین اشتراکات میان تمام نمونه‌ها، هر فرهنگ ملاک‌های همسرگزینی خاص خود را دارد. چن و جیسون^۲ (۲۰۱۴) به این نتیجه رسیدند که انتخاب افراد از فرهنگ آن‌ها متأثر است. خلاف نظر برخی محققان (صادقی، ۱۳۹۴) برخی از پژوهشگران (نک: فرنهایم^۳، ۲۰۰۹؛ شوارز^۴، ۲۰۱۲؛ مصلی‌نژاد و کارگر، ۱۳۸۵؛ رجبی و همکاران، ۱۳۹۰؛ زارع شاه‌آبادی و زارع شاه‌آبادی، ۱۳۸۱؛ عباس‌زاده و همکاران، ۱۳۸۷؛ جبرائیلی و همکاران، ۱۳۹۲) به وجود تفاوت بین معیارهای پسران و دختران معتقد هستند.

1. Samani
2. Chen & Jason
3. Furnham
4. Schwarz

لطفی (۱۳۷۴)، به‌نقل از فریدی، (۱۳۹۲) با بررسی ۳۱۱ نفر از دانشجویان علوم پزشکی به این نتیجه رسید که اصالت خانوادگی مهم‌ترین معیار انتخاب همسر در مردان و تفاهم اخلاقی، مهم‌ترین معیار انتخاب همسر در زنان است. در تحقیق مصلی نژاد و کارگر (۱۳۸۵) مشخص شد که پسران معیارهای زیست‌شناختی (نظیر سلامت جسم، وضعیت ظاهر، جذابیت فرد مقابل) را در انتخاب همسر مهم می‌دانند، در حالی که دختران معیارهای روان‌شناختی و اجتماعی (مانند برخورد و رفتار اجتماعی، قدرت تصمیم‌گیری فرد مقابل، سطح تحصیلات، اشتراک مذهب و فرهنگ) را در انتخاب همسر بااهمیت تشخیص می‌دهند. علی‌اکبری دهکردی (۱۳۸۶) بر خوردهای اجتماعی، سطح تحصیلات، باهوش بودن، ایمان مذهبی، خوش‌اخلاق بودن، عفت و پاکدامنی را از جمله معیارهای مهم دختران یافت و به این نتیجه رسید که فاصله سنی، وضع مالی، وضع ظاهری و اقتصادی اهمیت خاصی برای دختران ندارد. رجبی و همکاران (۱۳۹۰) دریافتند که دانشجویان دختر در مقایسه با دانشجویان پسر، به ویژگی‌های رفتاری، مقبولیت اجتماعی - اقتصادی، ویژگی‌های مذهبی و مهارت‌های اجتماعی اهمیت بیشتری می‌دهند. در مقابل، ویژگی‌های ظاهری و مهارت‌های خانه‌داری برای پسران اهمیت بیشتری دارد. در مطالعه بداهده و تیمان^۱ (۲۰۰۵) یافته‌ها نشان داد که زنان جذابیت فیزیکی خود را بیشتر از مردان ارزیابی می‌کنند و مردان، بیش از زنان به دنبال همسر جوان‌تر از خود هستند، زنان شرایط مالی امن و پیدا کردن همسرانی را که از لحاظ عاطفی، حساس و صادق‌ترند ترجیح می‌دهند. علاوه بر این، زنان به‌طور قابل توجهی، بیش از مردان به دنبال همسر مذهبی هستند.

در پژوهشی که گریتمر^۲ (۲۰۰۷) بر روی زنان و مردان در رابطه با ملاک همسرگزینی انجام داد به این نتیجه رسید که مردها در انتخاب همسر، زنانی را ترجیح می‌دهند که از لحاظ اقتصادی و اجتماعی پایین‌تر از آنها باشند و در مقابل، زن‌ها مردانی را ترجیح می‌دهند که نه تنها از لحاظ اقتصادی و اجتماعی بالاتر باشند، بلکه از نظر تحصیلات و درآمد هم بالاتر باشند. نتایج پژوهش ژانگ^۳ و همکاران (۲۰۱۳) نشان داد که دانشجویان دختر تأکید بیشتری بر صلاحیت و پتانسیل درآمد دارند، در حالی که دانشجویان پسر تأکید بیشتری بر جذابیت فیزیکی و ظرافت زنان دارند. بر اساس نتایج پژوهش زارع شاه‌آبادی و زارع شاه‌آبادی (۱۳۸۱)، پسران بیشتر از دختران به معیارهای ظاهری در انتخاب همسر توجه دارند و دختران

1. Badahdah & Tiemann
2. Greitemeyer
3. Zhang

در مقایسه با پسران بیشتر بر معیار مذهبی در انتخاب همسر تأکید می‌کنند. نتایج پژوهش سامانی (۲۰۰۷)، به نقل از شکرگزار، (۱۳۹۵) نشان دادند که برای زنان مهم‌ترین ملاک‌ها عبارت‌اند از عفت، پاکدامنی، مذهب، تحصیلات، ویژگی‌های خانوادگی، منابع مالی، شغل، تعهد، مهارت‌های اجتماعی و موقعیت اجتماعی، در حالی که برای مردان ظاهر فیزیکی، نجابت، تحصیلات، ویژگی‌های خانوادگی، عفاف، مذهب، حالت‌های تشخیص، مهارت‌های اجتماعی، خانه‌داری، تعهد و منابع، ملاک‌های برتر بوده‌اند. در پژوهش حیدری و همکاران (۱۳۸۷) معیارهای ارزشمند برای دانشجویان پسر به ترتیب: تفاهم اخلاقی، وفاداری، مسئولیت‌پذیری، زیبایی و جذابیت ظاهری و شناخت قبل از ازدواج، و برای دانشجویان دختر: تفاهم اخلاقی، وفاداری، رضایت والدین، شناخت قبل از ازدواج، عشق و علاقه، مسئولیت‌پذیری، زیبایی و جذابیت ظاهری بوده است. عباس‌زاده و همکاران (۱۳۸۷) به این نتیجه رسیدند که بیشترین اختلاف در زیبایی ظاهری و شغل همسر بوده که به ترتیب برای پسران و دختران اهمیت بیشتری داشته است. با توجه به یافته‌های این پژوهش، تحصیلات بالا به منزله معیاری برای انتخاب همسر، نزد دختران با بالا رفتن مقطع تحصیلی، از اهمیت آن کاسته می‌شد، در حالی که این معیار نزد پسران، روند خاصی پیروی نمی‌کرد. زیبایی ظاهری نزد دختران، با بالا رفتن مقطع تحصیلی، اهمیت کم‌تری داشت، در حالی که این معیار نزد پسران، با بالا رفتن مقطع تحصیلی، اهمیت بیشتری داشت. پای‌بندی به اعتقادات یکی از مهم‌ترین معیارهای همسرگزینی دانشجویان مورد مطالعه بود، لذا شناخت کامل و تطابق فرهنگی بین دو خانواده، ضروری به نظر می‌رسد.

بر اساس پژوهش فرودستان و همکاران (۱۳۸۷)، از نظر جوانان دانشجوی، سطح تحصیلات همسر بسیار اهمیت دارد و از جمله معیارهای انتخاب همسر است. همچنین در مورد معیار انتخاب سطح تحصیلات همسر بین دختران و پسران دانشجو تفاوت معناداری وجود دارد. دختران بیشترین تمایل را در انتخاب سطح تحصیلات بالاتر همسر و پسران کم‌ترین تمایل را در انتخاب سطح تحصیلات بالاتر همسر، از خود نشان داده‌اند. کمپیل^۱ (۲۰۰۲) معتقد است زنان، اولویت را به مردانی می‌دهند که به عناصری چون جذابیت، تسلط، صمیمت و رفاقت وابسته‌اند، در حالی که نخستین معیار مردان برای انتخاب همسر، صورت زیبا و تناسب اندام است. فرنهایم (۲۰۰۹) نشان داد که در بین دختران، ملاک‌های هوش، استقامت، قد، تحصیلات، مهارت‌های اجتماعی، سازگاری سیاسی و مذهبی

معنادارتر است. شوارز (۲۰۱۲) دریافت که اثر سن و تحصیلات، بر معیارهای انتخاب همسر ناچیز است و مردان اهمیت بیشتری به جذابیت‌های فیزیکی نشان می‌دهند. نتایج پژوهش سپهری و باقریان (۱۳۹۲)، به نقل از میراحمدی و همکاران، (۱۳۹۶) نشان داد که زیبایی مهم‌ترین معیار پسران و مسئولیت‌پذیری و عاشق‌بودن مهم‌ترین معیار دختران بود. مسئله‌ای که در بیشتر پژوهش‌ها مشاهده می‌شود این است که اغلب آن‌ها از مجموعه گسترده‌ای از معیارها در پژوهش‌های خود استفاده کرده‌اند، برای مثال بسیاری از پژوهش‌ها بر اساس پرسش‌نامه ۶۰ گویه‌ای طراحی شده به وسیله باس (۱۹۸۹)، و در برخی موارد از پرسش‌نامه ۱۸ گویه‌ای هیل^۱ (۱۹۴۵) استفاده شده است. در تعداد اندکی از تحقیقات تلاش شده است تا این حجم بالای گویه‌های به کار رفته برای تشخیص معیارهای همسرگزینی را از طریق روش تحلیل عاملی یا روش مؤلفه‌های اصلی در ابعاد کوچک‌تری دسته‌بندی کنند تا از این طریق ساختار کلی‌تری از معیارها به دست آید (باس، ۱۹۹۴). به عبارت دیگر، فراوانی و پراکندگی گویه‌های مورد استفاده در پژوهش‌ها ایجاب می‌کند که این گویه‌ها در ابعاد مشخص‌تری دسته‌بندی شوند تا تفاوت‌های زنان و مردان در این دسته‌های خاص مشخص و معین شوند. علاوه بر این، در معدود مطالعات انجام‌شده داخلی برای دسته‌بندی معیارهای همسرگزینی از روش‌هایی مانند تحلیل عاملی (مهرابی زاده هنرمند و داودی، ۱۳۸۵) به صورت کلی برای هر دو جنس و بدون در نظر گرفتن تفاوت‌های جنسیتی استفاده شده است. ضمن اینکه بیشتر این تحقیقات در نمونه‌های ازدواج‌نکرده انجام شده است و کم‌تر به ملاک‌های انتخاب همسر در بین افراد ازدواج کرده توجه شده است. جوانان مجرد اگرچه در معرض ازدواج قرار دارند، ولی از آنجا که این معیارها عمدتاً ذهنی هستند، احتمال بسیار زیادی وجود دارد که تا زمان تصمیم‌گیری واقعی درباره ازدواج و عملی کردن آن این ذهنیت و معیارهای ناشی از آن تغییر یابند. ضمن اینکه بررسی تغییرات معیارهای هنگام ازدواج و بعد از آن، می‌تواند اطلاعاتی از پویایی‌های خانواده در ایران را فراهم آورد. به همین دلیل ضروری است که در مورد معیارهای انتخاب همسر در زمان ازدواج از نظر افراد ازدواج کرده پژوهش‌هایی صورت گیرد تا وضعیت واقعی و رخ داده در ازدواج‌ها و معیارهای مرتبط با آن‌ها به صورت عینی‌تری شناخته شود تا زمینه‌ساز شناخت بهتر کارکرد معیارها در کیفیت همسرگزینی، روابط زناشویی و برنامه‌ریزی برای انجام ازدواج‌های موفق در بین جوانان باشد. با توجه به کمبود پژوهش‌های انجام‌شده در زمینه دسته‌بندی کردن معیارهای همسرگزینی

1. Hill

به‌ویژه در بین افراد ازدواج کرده، پژوهش حاضر بر آن است تا آنچه در بین این دسته از افراد به‌منزله معیارهای انتخاب همسر در زمان ازدواج اهمیت داشته است و آنچه اکنون - با توجه به تجربه زندگی مشترک - برای آن‌ها مهم است، توصیف و تبیین شود. سؤال اساسی پژوهش آن است که آیا می‌توان معیارهای انتخاب همسر را در دسته‌های عمده خاصی دسته‌بندی کرد؟ ویژگی‌های روان‌سنجی مقیاس معیارهای انتخاب همسر چیست؟

روش

این پژوهش توصیفی و از نوع هم‌بستگی است. جامعه آماری تمام دانشجویان دانشگاه‌های دولتی شهرهای قم، اصفهان و نجف‌آباد و طلاب حوزه علمیه قم بود که در سال تحصیلی ۱۳۹۸-۱۳۹۹ در این مراکز مشغول به تحصیل بودند. از بین آن‌ها، ۴۹۱ نفر با استفاده از روش نمونه‌گیری دردسترس انتخاب شدند. دامنه سنی شرکت‌کنندگان بین ۱۷ تا ۴۵ سال با میانگین ۲۷/۰۴ و انحراف استاندارد ۵/۴۸ بود.

ابزارها

۱. فرم اولیه مقیاس معیارهای انتخاب همسر: این فرم اولیه بر اساس تجربیات هراتیان در جلسات مشاوره پیش از ازدواج، تدوین و در این جلسات مورد استفاده قرار گرفت. فرم شامل دو قسمت است: قسمت اول، اهمیت معیارها و قسمت دوم، ارزیابی فرد از طرف مقابل در مورد معیارها. قسمتی هم جهت درج معیارهای شخصی نیامده در لیست، اختصاص داده شد تا شرکت‌کننده بتواند معیارهای مدنظر خود را به آن اضافه کند. در کنار مطالعات و تجربیات جلسات مشاوره، فرم به‌مرور تکمیل تر شد و بخش‌هایی جهت ارزیابی معیارهای جنسیتی نیز به آن اضافه شد و تعداد معیارها را به ۵۵ رساند. جهت انجام پژوهش و با هدف کاربرد این مقیاس در حوزه زوج‌درمانی، ۲ بخش دیگر به آن اضافه شد و آن بررسی معیارهای فعلی متأهلان است که در بخشی مجزا اما شبیه همان دو قسمت قبل انجام گرفت. به‌منظور بررسی روایی، از ضریب نسبی روایی محتوا (CVR) و شاخص روایی محتوا (CVI) بهره برده شد. تحلیل نظر ۷ فرد خیره‌دارای تحصیلات روان‌شناسی (در حد دکتری) و حوزوی (سطح ۳ و ۴)، نشان داد که ضریب روایی محتوای گویه‌ها، مطابق با مقدار قابل قبول (۰/۹۹) برای تعداد مذکور از خبرگان (۷ نفر) است. نمره ۰/۹۹ برای شاخص روایی محتوای گویه‌ها نیز تأییدی مجدد بر روایی این فرم است.

۲. پرسش‌نامه اولویت‌بخشی ملاک‌های همسرگزینی: از این ابزار به دلیل وجود همگرایی بالا با مقیاس دردست ساخت بهره برده شد تا بتواند ارزیاب روایی مقیاس باشد. این پرسش‌نامه که رفاهی و همکاران (۱۳۸۹) آن را ساخته‌اند، شامل ۲۲ ملاک انتخاب همسر است که دو دسته ملاک‌ها را در همسرگزینی بررسی می‌کند. ملاک‌های محتوایی و ملاک‌های فرایندی. پرسش‌نامه اصلی (رفاهی و همکاران، ۱۳۸۹) بر روی ۵۴۳ زوج به منزله گروه نمونه اجرا شد. روایی آن با استفاده از روش تحلیل عاملی با روش مؤلفه‌های اصلی و چرخش واریماکس انجام شد. روایی سازه پرسش‌نامه در دو عامل محتوایی و فرایندی تبیین‌کننده ۰/۷۵ واریانس کل پرسش‌نامه است. در پژوهشی که توسط خادمی و صادقیان (۱۳۹۱) در شهر یزد انجام شد، عامل‌های متفاوتی برای آن در نظر گرفته شد که شامل ویژگی‌های شخصیتی، خانوادگی، فرهنگی و اجتماعی، سلامتی، ظاهری و اقتصادی هستند. آلفای کرونباخ این پرسش‌نامه را ۰/۸۵ به دست آوردند. آلفای کرونباخ این پرسش‌نامه در پژوهش کنونی، ۰/۹۱ است.

۳. پرسش‌نامه رضایت زناشویی انریچ (فرم کوتاه): این ابزار ضمن اینکه می‌تواند ارزیاب خوبی برای روایی مقیاس در حال ساخت باشد، قدرت پیش‌بینی‌کنندگی مقیاس را نیز خاطر نشان می‌سازد. فرم اولیه این پرسش‌نامه ۱۲۵ سؤالی بوده (نانالی و برنستین^۱، ۲۰۱۰) و نسخه کوتاه به کار رفته در پژوهش‌های ایرانی، دارای ۴۷ سؤال است. سازندگان اصلی پرسش‌نامه به منظور خلاصه‌سازی آن، فرمی ۱۵ سؤالی را انتخاب و پس از دریافت روایی و اعتبار آن، ارائه کردند (فاورز و اولسون^۲، ۱۹۹۳). ۱۰ سؤال از این فرم، روابط زناشویی و ۵ سؤال دیگر، سؤالات انحرافی آرمان‌گرایانه را تشکیل می‌دهند (فاورز و اولسون، ۱۹۹۳) که در این پژوهش مورد استفاده قرار نگرفت و به همان ۱۰ سؤال بخش اول بسنده شد. پاسخ‌نامه شامل یک طیف لیکرت از کاملاً موافقم تا کاملاً مخالفم با کدهای ۵ تا ۱ است و نمرات بالاتر، نشان از رضایت بیشتر دارد. مبدعان پرسش‌نامه، آلفای کرونباخ این فرم را ۰/۸۶ به دست آوردند. عرب علیدوستی و همکاران (۱۳۹۴) آلفای کرونباخ این پرسش‌نامه را ۰/۷۴ محاسبه کردند و همبستگی مناسب این فرم با فرم ۴۷ سؤالی را مورد تأیید قرار دادند. آلفای کرونباخ در پژوهش حاضر ۰/۹۳ به دست آمد.

1. Nunnally & Bernstein
2. Fowers & Olson

از ۵۵۰ پرسش‌نامه توزیع شده، با توجه به حذف برخی از آن‌ها به دلیل ناقص بودن، در نهایت تعداد ۴۹۱ پرسش‌نامه وارد مرحله تحلیل شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها در این تحقیق با استفاده از نسخه ۲۶ نرم‌افزار اس.پی.اس.اس. و نسخه ۲۲ نرم‌افزار ایموس از روش‌های آماری هم‌بستگی و تحلیل عاملی اکتشافی و تأییدی استفاده شده است. از نمونه ۲۴۱ نفری (دانشجویان و طلاب شهر قم) برای تحلیل عاملی تأییدی و از نمونه ۲۵۰ نفری (دانشجویان دانشگاه‌های اصفهان و نجف‌آباد) برای سایر تحلیل‌ها بهره برده شد.

یافته‌ها

جهت بررسی روایی ملاکی هم‌زمان از پرسش‌نامه اولویت‌بخشی ملاک‌های همسرگزینی و جهت بررسی روایی ملاکی پیش‌بین، از پرسش‌نامه ۱۰ گویه‌ای رضایت زناشویی انریچ استفاده شد. نتایج هم‌بستگی رضایت زناشویی، بخش‌های اولویت‌بخشی ملاک‌های همسرگزینی و بخش‌های مقیاس معیارهای انتخاب همسر در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱ هم‌بستگی بخش‌های مقیاس معیارهای انتخاب همسر و پرسش‌نامه‌های اولویت‌بخشی ملاک‌های همسرگزینی و رضایت زناشویی

مقیاس	بخش	۱	۲	۳	۴	۵	۶
معیارهای انتخاب همسر	۱. اهمیت معیار، پیش از ازدواج	۱					
	۲. ارزیابی همسر، پیش از ازدواج	۰/۶۶**	۱				
	۳. اهمیت معیار، پس از ازدواج	۰/۷۱**	۰/۶۲**	۱			
	۴. ارزیابی همسر، پس از ازدواج	۰/۴۵**	۰/۷۶**	۰/۵۶**	۱		
	۵. اهمیت معیار، پیش از ازدواج	۰/۶۵**	۰/۵۴**	۰/۵۲**	۰/۵۰**	۱	
	۶. اهمیت معیار، پس از ازدواج	۰/۵۳**	۰/۳۷**	۰/۵۷**	۰/۳۱**	۰/۷۶**	۱
	۷. رضایت زناشویی	۰/۳۷**	۰/۵۹**	۰/۳۵**	۰/۷۰**	۰/۴۷**	۰/۳۰**

**P < ۰/۰۱

نتایج حاصل، گویای ارتباط متوسط تا قوی بخش‌های مختلف با یکدیگر و با رضایت زناشویی است ($P < 0/01$).

جهت بررسی تفاوت چهار بخش مقیاس، با توجه به میزان رضامندی زناشویی (رضامندی بالا و پایین)، افراد به رضامندی بالا (بالای میانگین) و پایین (پایین میانگین) تقسیم شدند و از آزمون آنوا استفاده شد که نتایج آن در جدول ۲ قابل مشاهده است.

جدول ۲ تفاوت حیطه‌های چهارگانه معیارهای انتخاب همسر با توجه به میزان رضامندی زناشویی

بخش	رضامندی زناشویی	N	Mean	SD	SS	df	MS	F	p
۱. اهمیت معیار، پیش از ازدواج	بالا	۱۴۶	۴۶۴/۲۸	۴۹/۰۸	۱۳۹۸۱۹/۹۲	۱	۱۳۹۸۱۹/۹۲	۳۱/۳۳	۰/۰۱
	پایین	۱۰۴	۴۱۲/۶۶	۸۶/۶۶	۹۶۴۱۳۱/۸۰	۲۴۸	۴۴۶۳/۵۷		
۲. ارزیابی همسر، پیش از ازدواج	بالا	۱۴۶	۴۸۷/۲۸	۳۸/۶۳	۱۲۵۰۴۰/۰۴	۱	۱۲۵۰۴۰/۰۴	۵۹/۰۷	۰/۰۱
	پایین	۱۰۴	۴۳۸/۴۷	۵۵/۱۶	۴۵۷۲۱۴/۳۹	۲۴۸	۲۱۱۶/۷۳		
۳. اهمیت معیار، پس از ازدواج	بالا	۱۴۶	۴۹۴/۲۳	۳۲/۵۲	۲۷۳۴۵/۵۴	۱	۲۷۳۴۵/۵۴	۱۸/۵۶	۰/۰۱
	پایین	۱۰۴	۴۷۱/۴۰	۴۵/۷۱	۳۱۸۲۴۵/۰۲	۲۴۸	۱۴۷۳/۳۶		
۴. ارزیابی همسر، پس از ازدواج	بالا	۱۴۶	۴۸۱/۲۵	۴۱/۱۸	۲۴۶۸۰۹/۴۴	۱	۲۴۶۸۰۹/۴۴	۸۰/۴۵	۰/۰۱
	پایین	۱۰۴	۴۱۲/۶۷	۷۱/۴۴	۶۶۲۷۰۰/۰۱	۲۴۸	۳۰۶۸/۰۶		

همان‌گونه که در جدول ۲ قابل مشاهده است، تفاوت در هر ۴ بخش، میان افراد دارای رضامندی زناشویی بالا و پایین، معنادار است؛ بدین معنا که افراد دارای رضامندی بالاتر کنونی زناشویی، نسبت به افراد دارای رضامندی کم‌تر کنونی، اهمیت بیشتری به معیارهای انتخاب همسر در هر دو موقعیت انتخاب همسر و اکنون می‌دهند و همسرانشان را در هر دو موقعیت، بهره‌مندتر می‌یابند. یافته جانبی دیگر اینکه، ارزیابی افراد دارای رضامندی بالا از همسر، در دو موقعیت انتخاب همسر و اکنون، از تفاوت معناداری برخوردار نیست، در حالی که در مورد افراد دارای رضامندی پایین، کاهش معناداری در ارزیابی از همسر و افزایش معناداری در اهمیت دادن به معیارها رخ داده است.

به‌منظور بررسی هماهنگی درونی گویه‌های مقیاس، از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. این بررسی نشان داد که بدون حذف هیچ گویه‌ای، اعتبار درونی مقیاس، در

حداکثر خود قرار دارد. هماهنگی درونی مقیاس و عوامل آن بر اساس مقدار آلفای کرونباخ در جدول ۳ آمده است.

جدول ۳ محاسبه ضرایب آلفای کرونباخ برای مقیاس معیارهای انتخاب همسر و عوامل آن

مقیاس	تعداد گویه‌ها	آلفای کرونباخ
کل مقیاس	۵۵	۰/۹۱
عامل اول	۱۹	۰/۹۲
عامل دوم	۵	۰/۶۸
عامل سوم	۵	۰/۷۲
عامل چهارم	۴	۰/۵۹
عامل پنجم	۴	۰/۴۳
عامل ششم	۳	۰/۶۹
عامل هفتم	۳	۰/۴۸
عامل هشتم	۳	۰/۵۱
عامل نهم	۲	۰/۵۳
عامل دهم	۲	۰/۷۰
عامل یازدهم	۲	۰/۷۲
عامل دوازدهم	۲	۰/۸۲
عامل سیزدهم	۱	۰/۹۹

چنان که در جدول ۳ مشاهده می‌شود ضریب آلفای کرونباخ مقیاس در نمونه پژوهش ۰/۹۲ است. ضرایب عوامل اول تا سیزدهم نیز در جدول ۳ قابل مشاهده است. همچنین برای بررسی روایی درونی مقیاس، از روش دو نیمه‌سازی بهره‌برده شد. براساس نتایج به دست آمده ضریب آلفای نیمه اول ۰/۸۷، ضریب نیمه دوم ۰/۸۸ و ضریب اسپیرمن برون و دو نیمه‌سازی ۰/۸۳ است. هم‌بستگی بین دو نیمه نیز ۰/۷۱ به دست آمد. همچنین جهت بررسی روایی سازه مقیاس، هم‌بستگی هر یک از گویه‌ها با نمره کل بخش‌های چهارگانه پرسش‌نامه محاسبه شد. نتایج نشان داد که در بخش اهمیت معیار پیش از ازدواج، همه گویه‌ها با نمره کل این بخش، هم‌بستگی معنادار دارند. دامنه این هم‌بستگی از ۰/۲۶ تا ۰/۶۷۰ است. در بخش ارزیابی همسر پیش از ازدواج، همه گویه‌ها با نمره کل

این بخش، هم‌بستگی معنادار دارند. دامنه این هم‌بستگی از ۰/۲۵ تا ۰/۷۳ است. در بخش اهمیت معیار پس از ازدواج، همه گویه‌ها با نمره کل این بخش، هم‌بستگی معنادار دارند. دامنه این هم‌بستگی از ۰/۲۵ تا ۰/۶۹ است. در بخش ارزیابی همسر پس از ازدواج، همه گویه‌ها با نمره کل این بخش، هم‌بستگی معنادار دارند. دامنه این هم‌بستگی از ۰/۲۸ تا ۰/۷۷ است. هم‌بستگی بین عوامل، در دامنه‌ای بین ۰/۰۸ تا ۰/۵۹ و هم‌بستگی میان عوامل و نمره کل مقیاس، در دامنه‌ای بین ۰/۲۰ تا ۰/۸۵ قرار دارد. نتایج نشانگر استقلال نسبی عوامل از یکدیگر و هم‌بستگی آن‌ها با کل مقیاس است.

به منظور بررسی ساختار عاملی مقیاس از تحلیل عاملی اکتشافی به روش مؤلفه‌های اصلی^۱ و چرخش واریماکس^۲ استفاده شد. نتایج شاخص کفایت نمونه برداری^۳ نشان داد که نمونه‌گیری مناسبی جهت تحلیل عاملی صورت گرفته است ($KMO=0/86$). نتایج آزمون کرویت بارتلت^۴ نیز بیانگر هم‌بستگی معنادار کافی بین عبارات مقیاس است. درحقیقت، معنادار بودن آزمون کرویت بارتلت کم‌ترین شرط لازم برای انجام دادن تحلیل عاملی است. نتایج این آزمون با درجه آزادی ۱۴۸۵ و مجذور فی دو ۶۵۷۰/۰۷ در سطح $P < 0/01$ معنادار است.

به منظور تعیین تعداد عامل‌ها ابتدا از ملاک ارزش‌های ویژه بزرگ‌تر از ۱ استفاده شد. برای اجتناب از دقت پایین در نتایج خروجی و نیز با توجه به نمودار اسکری - که ارزش ویژه در بخش نزولی با شیب تند و قبل از تبدیل شدن به سطح افقی را کمی بالاتر از عدد ۱ نشان می‌دهد - ارزش ویژه در مرحله دوم نیز بزرگ‌تر از ۱ انتخاب شد. جدول ۴ ماتریس عوامل را پس از چرخش به همراه بار عاملی هر یک از گویه‌ها نشان می‌دهد.

جدول ۴ ماتریس عوامل پس از چرخش به شیوه واریماکس به همراه بار عاملی هر یک از گویه‌ها

بار عاملی	عامل / عبارت	گویه
	عامل اول: شخصیت	
۰/۷۶	صمیمیت	۳۹
۰/۷۵	مهربانی و همدلی	۳۵
۰/۷۱	صبوری و بردباری	۴۲
۰/۶۷	اعتمادکننده بودن (بدین نبودن)	۳۴

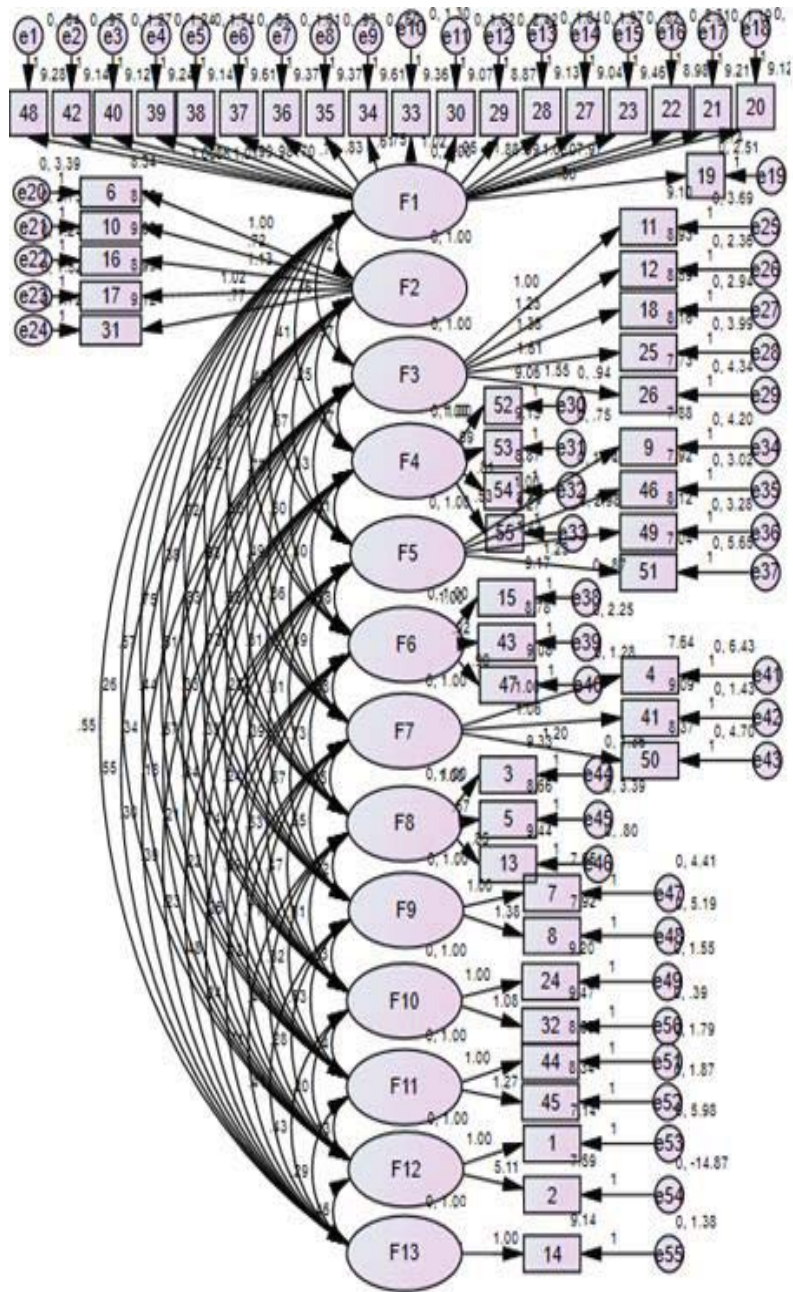
1. principle component
2. Varimax
3. sampling adequacy
4. Bartlett's test of sphericity

ادامه جدول ۴

بارعاملی	عامل / عبارت	گویه
۰/۶۵	اهل مصالحه و کنار آمدن	۴۰
۰/۶۲	وفاداری	۳۷
۰/۵۸	توجه و ابراز محبت	۳۶
۰/۵۷	خوش برخورد	۴۸
۰/۵۱	حمایت گری	۲۱
۰/۵۰	استقلال	۳۸
۰/۴۲	مسئولیت پذیری	۳۳
۰/۴۱	صداقت و روراستی	۲۳
۰/۴۰	هدفمند و با برنامه بودن	۲۸
۰/۳۷	قدردان بودن	۲۰
۰/۳۵	لجیاز نبودن	۲۲
۰/۳۳	انعطاف پذیری و نرم خوئی	۲۹
۰/۳۲	اهل همکاری	۳۰
۰/۳۰	فروتنی و تواضع	۱۹
۰/۳۰	پشتکار داشتن	۲۷
عامل دوم: ظرفیت اجتماعی		
۰/۵۹	خوش صحبتی	۱۰
۰/۵۷	خونگرم و اجتماعی بودن	۱۶
۰/۵۵	مدیریت و توان تصمیم گیری	۳۱
۰/۵۵	توانمندی در برقراری ارتباط کلامی	۱۷
۰/۳۱	جایگاه اجتماعی	۶
عامل سوم: دین داری و خانواده		
۰/۳۹	موافقت خانواده ها	۱۲
۰/۷۳	تقید به مستحبات و مکروهات دینی	۲۶
۰/۷۰	تقید به واجبات و محرمات دینی	۲۵
۰/۵۶	تناسب های خانوادگی	۱۸
۰/۵۳	نداشتن سابقه ازدواج (طرف مقابل)	۱۱
عامل چهارم: معیارهای جنسیتی		
۰/۷۳	مطیع بودن / اقتدار	۵۲
۰/۷۰	حجاب / پوشش	۵۴
۰/۵۰	قناعت / سخاوت	۵۳
۰/۴۱	مهارت های خانه داری / دارایی	۵۵

ادامه جدول ۴

بارعاملی	عامل / عبارت	گویه
عامل پنجم: هیجان مثبت		
۰/۶۹	ماجراجوی و هیجان‌طلبی	۵۱
۰/۶۸	رمانتیک بودن	۴۹
۰/۵۰	شوخ‌طبعی و بامزگی	۹
۰/۳۴	ریسک‌پذیری	۴۶
عامل ششم: استحکام خود		
۰/۶۵	خودجوش بودن	۴۳
۰/۵۸	اعتماد به نفس	۴۷
۰/۴۵	فهمیده و باهوش بودن	۱۷
عامل هفتم: اقتصاد		
۰/۷۶	شاغل بودن	۵۰
۰/۳۹	درآمد خوب داشتن و ثروتمندی	۴
۰/۳۱	مدیریت اقتصادی	۴۱
عامل هشتم: سلامتی و آراستگی		
۰/۷۱	سلامتی و توانمندی جنسی	۵
۰/۶۳	سلامت جسمی	۳
۰/۴۹	نظافت و آراستگی	۱۳
عامل نهم: مشخصات فردی		
۰/۵۹	تناسب سنی	۸
۰/۵۹	تحصیلات	۷
عامل دهم: عفت و حیا		
۰/۷۵	عفت و پاکدامنی	۳۲
۰/۷۴	حیا	۲۴
عامل یازدهم: موضع‌گیری مشابه		
۰/۶۰	داشتن علایق مشابه	۴۴
۰/۵۴	داشتن نظرات مشابه	۴۵
عامل دوازدهم: جذابیت ظاهری		
۰/۸۵	جذابیت چهره	۱
۰/۸۴	جذابیت اندام	۲
عامل سیزدهم: فرزند و فرزندپروری		
۰/۶۱	علاقه به فرزند و فرزندپروری	۱۴

نمودار ۱ نتایج تحلیل عاملی تأییدی مدل ۱۳ عاملی مقیاس معیارهای انتخاب همسر

همان‌گونه که در جدول ۴ قابل مشاهده است، تمامی گویه‌های مقیاس در این مرحله، بار عاملی بالاتر از ۰/۳ داشتند. دامنه بار عاملی گویه‌ها از ۰/۳۰ تا ۰/۸۵ گسترده شده است. مجموع سیزده عامل، ۸۴/۵۵ درصد از واریانس کل مقیاس معیارهای انتخاب همسر را برآورد می‌کند که بیشترین سهم مربوط به عامل اول یعنی شخصیت است. جهت بررسی روایی سازه مدل ۱۳ عاملی مقیاس معیارهای انتخاب همسر، تحلیل عاملی تأییدی به روش بیشینه درست‌نمایی با استفاده از نرم‌افزار ایموس نسخه ۲۲، در میان نمونه ۲۴۱ نفری دانشجویان و طلاب زن و مرد شهر قم انجام شد. همان‌گونه که در جدول ۷ مشاهده می‌شود، شاخص‌های برازش بیانگر آن‌اند که این مدل برازندگی مناسبی ندارد. بررسی خروجی‌های ایموس نشان داد که با برقراری ارتباط میان برخی خطاها می‌توان شاخص‌های برازندگی را بهبود بخشید. به اعتقاد بنتلر و چو^۱ (۱۹۸۷) و بنتلر (۱۹۸۸) عدم هم‌بستگی میان تمام خطاها در یک الگو به‌ندرت با داده‌های واقعی تناسب دارد. بنابراین، ایجاد ارتباط میان چنین خطاهایی نه تنها به اعتبار عاملی پرسش‌نامه لطمه نمی‌زند، بلکه بازنمایی واقعی تری از داده‌ها فراهم می‌کند. لذا از این روش برای افزایش برازش مدل استفاده شد (میرزا^۲ و همکاران، ۲۰۰۶، ترجمه شریفی و همکاران، ۱۳۹۵). جدول ۵ شاخص‌های برازندگی مدل را نشان می‌دهد.

جدول ۵ شاخص‌های برازندگی در تحلیل عاملی تأییدی

شاخص‌ها						
RMSEA	PNFI	IFI	CFI	GFI	χ^2/df	ارزش
<۱/۰۰	>۰/۵۰	>۰/۹۰	>۰/۹۰	>۰/۹۰	<۲/۰۰	
۰/۰۵۶	۰/۵۹۵	۰/۹۰۰	۰/۹۲۰	۰/۹۳۱	۱/۷۷۴	مدل سیزده‌عاملی

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر، ساخت مقیاس معیارهای انتخاب همسر - قبل و بعد از ازدواج - و بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی آن بوده است. یافته‌ها، روایی و اعتبار این مقیاس را مورد تأیید قرار داد. این مقیاس در ۴ بخش اصلی (اهمیت معیار هنگام ازدواج، ارزیابی از همسر هنگام ازدواج، اهمیت اکنون معیار و ارزیابی اکنون از همسر)، ۱۳ عامل (شخصیت،

1. Bentler & Chou
2. Meyers

ظرفیت اجتماعی، دین‌داری و خانواده، معیارهای جنسیتی، هیجان مثبت، استحکام خود، اقتصاد، سلامتی و آراستگی، مشخصات فردی، عفت و حیا، موضع‌گیری مشابه، جذابیت ظاهری، و فرزند و فرزندپروری) و ۵۵ گویه ارائه شده است. فرم کامل (۴ بخشی)، در میان زوج درمانگران و مشاوران خانواده جهت ارزیابی کیفیت نگرش و ارزیابی افراد متأهل نسبت به همسر قابل استفاده است. فرم دیگر آن (۲ بخشی)، شامل بخش اهمیت معیار و ارزیابی از طرف مقابل ازدواج، قابل استفاده مشاوران پیش از ازدواج جهت بررسی معیارهای فردی ازدواج و ارزیابی فرد از طرف مقابل است.

عامل اول (شخصیت)، با بررسی ۱۹ ویژگی مثبت شخصیتی، مهم‌ترین عامل پیش‌بین موفقیت یا عدم موفقیت ازدواج را مورد ارزیابی قرار می‌دهد. عامل دوم (ظرفیت‌های اجتماعی)، ویژگی‌های پنج‌گانه‌ای را ارزیابی می‌کند که بیشتر جنبه مهارتی دارند و در تعاملات اجتماعی به‌ویژه رابطه همسری، مؤثر است. عامل سوم (دین‌داری و خانواده) با بررسی ۵ معیار، تطابق خانواده‌های اصلی، سابقه ازدواج و دین‌داری افراد را ارزیابی می‌کند. عامل چهارم (عوامل جنسیتی)، ۴ معیار جنسیتی در مورد زنان (مطیع بودن (سلطه‌پذیری)، حجاب، قناعت و مهارت‌های خانه‌داری) و در مورد مردان (اقتدار (سلطه‌جویی)، پوشش، سخاوت و برخورداری‌های مالی) را ارزیابی می‌کند تا از این طریق، ظرفیت‌های نقش‌های جنسیتی را مورد بررسی قرار دهد. عامل پنجم (هیجان مثبت)، ۴ ویژگی تقویت‌کننده رابطه همسری را مورد ارزیابی قرار می‌دهد که پیش‌بین مناسبی برای گرمی عاطفی خواهد بود. عامل ششم (استحکام من)، عاملی فردی است که با ۳ معیار، میزان قوت خود را نشان می‌دهد. ۳ معیار از جنبه اقتصادی رابطه نیز در عامل هفتم (اقتصاد) مورد بررسی قرار گرفته است. عامل هشتم (سلامتی و آراستگی) ارزیابی ۳ معیار فیزیکی مربوط به سلامت و بهداشت فردی را ارائه کرده است. عامل نهم (مشخصات فردی) به عوامل تناسب سنی و میزان تحصیلات پرداخته است که از پیش‌بین‌های با قدرت متوسط و مورد تأیید موفقیت رابطه است. عامل دهم (عفت و حیا)، دو عامل اخلاقی فردی است که پیش‌بین توان مرزگذاری‌های بین فردی در روابط دورن و برون خانوادگی است. عامل یازدهم (موضع‌گیری مشابه)، به هم‌سوایی ایده و ایدئال‌های طرفین ازدواج می‌پردازد تا از این مسیر، یکی از مهم‌ترین عوامل پیش‌بین موفقیت یا شکست رابطه همسری را ارزیابی کند. عامل دوازدهم (جذابیت ظاهری) با بررسی دو معیار احساسی، برداشت هیجانی افراد از فیزیک یکدیگر را مورد توجه قرار داده است. و در نهایت، عامل سیزدهم،

توجه و میل طرفین به کیفیت و کمیت افزایش ابعاد رابطه را نشان می‌دهد. با توجه به فرهنگی بودن رفتارها و نگرش‌های مربوط به انتخاب همسر (از جمله معیارهای انتخاب همسر)، گستردگی نه‌چندان زیاد نمونه، اجازه بررسی تأثیر خرده فرهنگ را در نتایج و عوامل به‌دست آمده نداد، لذا اجرای این مقیاس در خرده فرهنگ‌ها یا اجرای گسترده و ارزیابی تأثیر خرده فرهنگ‌ها و قومیت‌ها، می‌تواند نتایج متناسب‌تری را فراهم آورد.

منابع

قرآن کریم

- بهشتیان، م. (۱۳۹۵). بررسی مقایسه‌ای ملاک‌های ازدواج (اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، ظاهری و دموگرافیک) زوج‌های در شرف ازدواج دوم با ملاک‌های آن‌ها در ازدواج اول. *جامعه‌پژوهی فرهنگی*، ۲، ۱-۲۱.
- پسندیده، ع. (۱۳۹۱). *رضایت زناشویی*. قم: مؤسسه علمی فرهنگی دارالحدیث.
- جبرائیلی، ه.، زاده محمدی، ع.، و حیدری، م. (۱۳۹۲). تفاوت ملاک‌های انتخاب همسر بین دو جنس. *خانواده‌پژوهی*، ۳۴، ۱۵۵-۱۷۱.
- حسین خانی، ه.، جان‌بزرگی، م.، و مهram، ب. (۱۳۹۱). بررسی نظریه‌های همسرگزینی و نقد آن‌ها با تکیه بر منابع اسلامی و روان‌شناسی. *روان‌شناسی و دین*، ۱، ۳۱-۴۶.
- حسینی، م.، محمدی، م.، یغمایی، ف.، و علوی مجد، ح. (۱۳۸۶). بررسی معیارهای انتخاب همسر زوجین در شرف ازدواج شهر تهران. *مجله پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی*، ۱۲، ۵۰۵-۵۱۲.
- حیدری، ج.، جعفری، ه.، افضل‌ی، م.ع.، محمدپور تهمتن، ر.ع.، و محمودی، ق. (۱۳۸۷). معیارهای ازدواج از دیدگاه دانشجویان مجرد دانشگاه علوم پزشکی مازندران. *پرستاری*، ۳، ۵۵-۶۲.
- خادمی، ع.، و صادقیان، م. (۱۳۹۱). بررسی معیارهای همسرگزینی بر حسب معیارهای شخصیت در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی یزد. *زن و مطالعات خانواده*، ۱۷، ۶۷-۹۰.
- رجبی، غ.ر.، ابراهیمی نوبندگانی، م.، و خجسته‌مهر، ر. (۱۳۹۰). مقایسه و رتبه‌بندی ترجیحات همسرگزینی در بین گروهی از دانشجویان دختر و پسر و دانشجویان کرد، عرب و بختیاری دانشگاه شهید چمران اهواز. *روان‌شناسی بالینی و شخصیت*، ۳، ۶۱-۷۴.
- رفاهی، ژ. (۱۳۸۷). *مطالعه ملاک‌های همسرگزینی و رابطه این ملاک‌ها با عملکرد خانواده به‌منظور ارائه مدلی برای ارزیابی خانواده*. پایان‌نامه دکتری مشاوره. دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات تهران.
- رفاهی، ژ.، نثانی ذاکر، ب.، شفیع آبادی، ع.، و شریفی، ح.پ. (۱۳۸۹). بررسی مقایسه‌ای ملاک‌های همسرگزینی در زنان و مردان شیرازی در دو موقعیت هنگام ازدواج و اکنون. *تازه‌ها و پژوهش‌های مشاوره*، ۳۳، ۷-۳۱.
- زارع شاه‌آبادی، ا.، و زارع شاه‌آبادی، ع.ر. (۱۳۸۱). بررسی عوامل مؤثر بر معیارهای همسرگزینی در بین دانشجویان دانشگاه یزد. *جمعیت*، ۳۹، ۵۶-۷۴.
- شکر گزار، م. (۱۳۹۵). *رابطه بین ویژگی‌های شخصیت و طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه با معیار انتخاب همسر*

- در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی مرودشت. پایان‌نامه کارشناسی ارشد مشاوره خانواده. دانشگاه آزاد اسلامی مرودشت.
- صادقی، ط. (۱۳۹۴). رابطه بین سبک‌های دلبستگی و کمال‌گرایی با ملاک‌های انتخاب همسر در دانشجویان مجرد دانشگاه خوارزمی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی عمومی. دانشگاه خوارزمی تهران.
- عابدی، د.، و فرحبخش، ک. (۱۳۸۰). بررسی ملاک انتخاب همسر در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان. *مجله علوم پزشکی*، ۳۹، ۳۴-۴۲.
- عباس‌زاده، م.، بهی، م.، دربندی، م.ع.، یوسفی، م.، و جمال‌زاده، ف. (۱۳۸۷). بررسی معیارهای انتخاب همسر در دانشجویان دختر و پسر دانشگاه علوم پزشکی زابل در سال ۱۳۸۷. *رستمینه*، ۳، ۸۰-۸۸.
- عرب‌علیدوستی، ع.ر.، نخعی، ن.، و خانجانی، ن. (۱۳۹۴). پایایی و روایی پرسش‌نامه‌های رضایت زناشویی کانزاس و اینریچ کوتاه‌شده به زبان فارسی. *بهداشت و توسعه*، ۲، ۱۵۸-۱۶۷.
- عطار، س. (۱۳۹۶). رابطه معیارهای انتخاب همسر با رضایت زناشویی و کیفیت زندگی در زنان متأهل شهر شیراز. پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم تربیتی. دانشگاه آزاد اسلامی مرودشت.
- علی‌اکبری‌دهکردی، م. (۱۳۸۶). بررسی مقایسه‌ای ملاک‌های همسرگزینی در دختران جوان شهر اهواز. *دانشور رفتار*، ۲۵، ۷۵-۸۳.
- فروستان، م.، عریضی، ح.ر.، و نوری، ا. (۱۳۸۷). معیار انتخاب سطح تحصیلات همسر و مقایسه آن در دانشجویان دختر و پسر. *رفاه اجتماعی*، ۳۳، ۲۱۷-۲۲۷.
- فریدی، م. (۱۳۹۲). رابطه صفات شخصیتی و نگرش مذهبی با ملاک‌های انتخاب همسر در دانشجویان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد مشاوره خانواده. دانشگاه آزاد اسلامی مرودشت.
- فضل‌الهی قمشی، س.ا.، و ملکی‌توانا، م. (۱۳۹۲). فرهنگ همسرگزینی در بین دانشجویان؛ معیارها و اولویت‌ها. *فرهنگ در دانشگاه اسلامی*، ۱، ۱۳۱-۱۵۴.
- کلدی، ع.ر.، و غفوریان‌قالیباف، م. (۱۳۸۷). بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر معیارهای همسرگزینی. *مطالعات توسعه اجتماعی ایران*، ۱، ۱۵۵-۱۷۲.
- مصطفی‌نژاد، ل.، و کارگر، م.ح. (۱۳۸۵). بررسی معیارهای همسرگزینی از دیدگاه دو گروه دانشجویان دختر و پسر دانشکده علوم پزشکی جهرم. *طب و ترکیه*، ۱، ۳۲-۳۷.
- مهرابی‌زاده هنرمند، م.، و داودی، ا. (۱۳۸۵). بررسی ملاک‌های همسرگزینی از نظر دانشجویان مجرد دانشگاه شهید چمران اهواز. *پژوهش‌های تربیتی و روان‌شناختی*، ۲، ۲۳-۴۴.
- میرزا، ال.اس.، گامست، جی.، و گارینو، ای.جی. (۲۰۰۶). پژوهش چندمتغیری کاربردی (طرح و تفسیر). ترجمه ح. پاشا شریفی، و فرزاد، س. رضاخانی، ح. حسن‌آبادی، ب. ایزانلو، و م. حبیبی (۱۳۹۵). تهران: رشد.
- میراحمدی، ل.، فاتحی‌زاده، م.، اعتمادی، ع.، جزایری، ر.، و پسندیده، ع. (۱۳۹۶). انتخاب همسر مبتنی بر آموزه‌های اسلامی (بر اساس تحلیل کیفی احادیث اصول کافی). *پژوهش‌های مشاوره*، ۶۲، ۵۲-۷۹.
- یوسفی، ن.، و باقریان، م. (۱۳۹۰). بررسی ملاک‌های همسرگزینی و فرسودگی زناشویی به‌عنوان متغیرهای پیش‌بین زوجین متقاضی طلاق و مایل به ادامه زندگی مشترک. *مشاوران و روان‌درمانی خانواده*، ۳، ۲۸۴-۳۰۱.

- Badahdah, A.M., & Tiemann, K.A. (2005). Mate selection criteria among Muslims living in America. *Evolution and Human Behavior*, 26(5), 432-440.
- Bentler, P.M., & Chou, C. (1987). Practical issues in structural modeling, *Sociological Methods and Research*, 16, 78-117.
- Bentler, P.M. (1988). Comparative fit indexes in structural model, *Psychological Bulletin*, 107, 238-246.
- Buss, D.M. (1989). Sex differences in human mate preferences: Evolutionary hypotheses tested in 37 cultures. *Behavioral and brain sciences*, 12, 1-14.
- Buss, D.M. (1994). The strategies of human mating. *American Scientist*, 82, 238-249.
- Buss, D.M. (2007). Evolutionary psychology: sex difference in human Meta reference. *Journal of counseling and clinical psychology*, 6(11), 91-110.
- Campbell, A. (2002). *The evolutionary psychology of women*. New York: Oxford University Press.
- Chen, R., & Jason, P. (2014). Chinese and American individuals' mate selection criteria. *Journal of Cross- Cultural Psychology*, 46 (1), 101-118.
- Fowers, B.J., & Olson, D.H. (1993). ENRICH marital satisfaction scale: a brief research and clinical Tool. *Journal of Family Psychology*, 7(2), 176-85.
- Furnham, A. (2009). Sex differences in mate selection preferences. *Journal of Personality and Individual Differences*, 47, 262-267.
- Gilcksohn, J. (2010). Preferences in human mate selection. *Journal of Personality and Social Psychology*, 40(3), 113-143.
- Greitemeyer, T. (2007). What do men and women want in a partner? Are educated partners always more desirable? *Journal of Experimental Social Psychology*, 43(2), 180-194.
- Hill, R. (1945). Campus Values in Mate Selection. *Journal of Home Economics*, 37, 554-558.
- Nietzel, M.T., & Harris, M.J. (2008). Creative ways to keep romance alive. <http://www.heartnhome.com>
- Nunnally, J.C., & Bernstein, I.H. (2010). *Psychometric theory*. 4th Ed. New York: McGraw-Hill.
- Samani, S. (2005). Family process and content model. Paper presented in *International Society for Theoretical Psychology Conference*, 20-24 June, Cape Town, South Africa.
- Schwarz, S. (2012). Sex and Age Differences in Mate-Selection Preferences. *Human Nature*, 23, 447-466.
- Zhang, F., Wang, T.T., Zheng, Y., Chen, B.L., & Kai-Yung, B. (2013). Mate Selection Criteria among University Students in China: A Survey of One University in Xiamen, Fujian. *Journal of Youth Studies*, 16 (1), 125-137.